

Yhdyssanan attribuutista

Setälän lauseopin mukaan attribuutti on sellainen määräys, joka välittömästi (ilman verbin apua) liittyy substantiiviin. Tarkemmin attribuutin tarkoittamaa aluetta ei määritellä, mutta Setälän luonnehdinta sisältää implisitiivisesti sen,

että attribuutti tarkoittaa substantiivin koko aluetta, jonka kokonaisuutta se määrittää tai josta se erottaa osan, esim. *kaikki ruusut, punaiset ruusut, sinun ruususi*.

Yhdyssanaa määrittävän attribuutin tarkoite riippuu yhdysosien keskinäi-

sestä suhteesta. Summatiivisissa ja kopulatiivisissa yhdyssanoissa se tarkoittaa samassa määrin kumpaakin osaa, jotka yhdyssanassa ovat samanarvoisessa asemassa. Useimmiten determinatiivisissa yhdyssanoissa (termit Penttilän mukaan) alkuosa on käsitetty selväksi määritteeksi ja jälkiosa pääjäseneksi. Niinpä attribuutin tarkoite osoitetaan lähinnä pääjäsenelle. Esimerkiksi sanaliitoissa *musta hiilihanko*, *kirkas jouluyö* ja *kiivas kieliriitä* ei tarkoiteta hiilen mustuutta, joulun kirkkautta eikä kielen kiivautta, ja sellaisissa sanaliitoissa kuin *suuren vahingonilon*, *ankaran nälänhädän*, *hyvän isännänpalkan*, *suuren rahanpuutteen*, *kirjavan koiranpennun* attribuutti ilmaisee nimenomaan ilon eikä vahingon suuruutta, hädän eikä nälän ankaruutta, palkan eikä isännän hyvyttä, puutteen eikä rahan suuruutta ja pennun kirjavuutta.

Tämän luonnehdinnan mukaisesti ei attribuuttia voida omistaa yhdyssanan

määriteosalle seuraavasti: »Kromosomihäiriöitä on nykyisin todettu n. 30—50 %:lla *primaarisista amenorreaipotilaista*» (primaarista amenorreaa sairastavista potilaista) tai »Hei, yksin. neiti tai exrouva, kirjoita *lievälle invalidipojalle*» (paremmin esim.: pojalle, joka on lievästi invalidi). Samoin ei genetiiviattribuutti voi erottaa yhdyssanan määriteosaa tarkoitteensa alueeksi, kuten tapahtuu esimerkiksi ilmauksessa *suun limakalvon syöpäpotilas* (suun limakalvon syöpää sairastava potilas).

Attribuutteihin voidaan rinnastaa tässä tapauksessa post- ja prepositiot sekä adverbis. Niidenkään ei voida ajatella tarkoittavan vain yhdyssanan määriteosaa. Niinpä ilmauksessa *alle 20-vuotias* preposition pääpaino ajatellaan numeraalille; luontevampaa olisi sanoa *nuorempi kuin 20-vuotias* (*yli-* ja *alle-*sanana käytöstä ks. Sadeniemi, Vir. 1958, s. 232—238).

ANNELI RÄIKKÄLÄ